

Mastodonten Thorbjørn Egner

Det begynte med et avisintervju i Aftenposten, der jeg uttalte meg positivt om Thorbjørn Egners leseverk for barneskolen og der jeg hadde samlet alle bøkene og brukte dem for å lese for egne barn. En uke senere kom en postsending fra ham med en dedisert bok, «Hvitsymre i utslått», som han hadde illustrert. Takkebrev ble avsendt, og dermed var vi i gang.

Men egentlig hadde det begynt langt før, Thorbjørn Egners bok Karius og Baktus var for lengst etablert stort sett i alle norske hjem. Alle norske barn hadde hørt om tann trollene, deres glede over å ødelegge tenner og plage Jens – han som eide tennene. Med denne boken som bakteppe var det lett å åpne samtalen og komme i gang med barnepasientene, særlig om en kunne fortelle hva som foregikk inne i munnen deres, og spesielt hvis en kunne føye til litt ekstra som pirret barnas fantasi.

Den norske tannlegeforening opprettet i slutten av 1960-årene Profylakseutvalget, det ble hevdet, med statistikk som grunnlag, at Norge hadde verdensrekord i dårlig barnetannhelse. Tannlegeforeningen ville ta et krafttak for å snu dette, og med de etablerte metoder som fluorpensling, fluorskylling, fluorbørsting og fluortabletter skulle kampen kjempes når det etter hvert ble

100 år med Thorbjørn Egner

Nå i desember er det 100 år siden Thorbjørn Egner ble født. Han har påvirket tre generasjoner nordmenn med Klatremus, Kardemomme by, og selvsagt Karius og Baktus. Han ble æresmedlem i Tannlegeforeningen da foreningen feiret 100-årsjubileum i 1984.

Thorbjørn Egner kneler for å motta tannlegestudentenes utmerkelse.

klart at fluoridering av drikkevannet ikke ville bli gjennomført. Kjell Kullmann var leder for dette utvalget, og jeg var så heldig å bli med. Det ble vedtatt at en særlig skulle konsentrere seg om fluortablettbruk, de andre metoder var godt etablerte mens det rådet mer usikkerhet rundt fluortablettene. Det var etablert foreninger som skulle bekjempe fluoridering av drikkevannet, disse intensiverte sin aktivitet i å advare mot fluortablettbruken.

Profylakseutvalget utarbeidet en hendig doseringstabell for fluortabletter, relatert til stedlig innhold av fluor i drikkevannet og barnets alder. Gode resultater om fluortablettbruk ble publisert blant andre av den norske forsker Reidun Aasenden, og Helsedirektoratet utarbeidet materiell som støttet bruken av fluortabletter. Det ble bevil-

get midler til gratis utdeling av fluortabletter i helsestasjonene.

I denne sammenheng kom Apotekernes Laboratorium for Specialpræparater (AL) som ny samarbeidspartner for Profylakseutvalget. Direktør Jon Haaverstad ville gjerne selge fluortabletter, og betalte alle omkostninger knyttet til Profylakseutvalgets aktivitet. Og her kom også Thorbjørn Egner inn i bildet. Og siden jeg hadde hatt kontakt med Thorbjørn Egner fra før, var det Kjell Kullmann og meg som tok kontakt med ham og fremmet våre ønsker, mens AL sto som garantist for det økonomiske. Teksten var det Profylakseutvalgets medlemmer som utarbeidet, tegningene sørget Thorbjørn Egner for. Men vi oppdaget fort at Thorbjørn Egner ville ha teksten på sin måte, mer levende og appellerende enn vi hadde

prestert, men med full ivaretagelse av de faglige fakta. Informasjonsbrosjyren ble trykket i hundretusener og spredd over hele landet, Haaverstad gledet seg over øket salg og småbarnstannhelsen ble rapportert vesentlig forbedret.

Tannlegestudentene, som jo alle var blitt «oppflasket» med Karius og Baktus-boken, hadde registrert Thorbjørn Egners aktivitet for Tannlegeforeningen og for en forbedret tannhelse gjennom hans flotte brosjyre, likeså den fenomenale forklaringsmodell for tannlegeundersøkelse og behandling som var innebygget i Karius og Baktus. Da Thorbjørn Egner fylte 60 år i 1972 ble han utnevnt til Æresmedlem i Den danske tannlegeforening, og Den norske tannlegeforening tildelte ham en adresse ved sitt landsmøte høsten 1972. En adresse ved 60-årsdagen syntes tannlegestudentene var litt stusselig, og det ble besluttet at ved neste Mastodontball høsten 1973 skulle Thorbjørn Egner tildeles en orden i tannlegestudentenes fornemme orden Ordines equestres maiestatis Mastontis for å hedre ham både for hans geniale Karius og Baktus-bok og for hans innsats for en bedre tannhelse.

Den 19. oktober 1973 var det Mastodontball i Oslo Militære Samfund. Det var så mange påmeldte tannlegestudenter med følge at også et tilstøtende rom til selve festsalen måtte tas i bruk. Stemningen var høy, mange hadde vært på vorspiel. Lydnivået, når vi hadde satt oss til bords, var nesten ikke til å tro. Slett ikke alle visste at selve hedersgjesten Thorbjørn Egner med fru Annie var til stede. Tannlegestudent Anne Skaare var kveldens vertinne og tannlegestudent John Afseth var toastmaster, og heldigvis bar hans Moelv-stemme tilstrekkelig til å kompensere for et sviktet høytaleranlegg. Så det gikk likevel noenlunde bra med de tradisjonelle velkomsthilsener og -sanger.

Hovedtalen skulle holdes av Thorbjørn Egner. Han var ikke høy, hadde en lav stemme og hadde ikke høytaleranlegg. Det tok kanskje to til tre sekunder etter at han hadde begynt før det magiske skjedde: Det ble så stille ved festbordene at en kunne høre en knappenål falle, mer enn 150 unge mennesker satt musestille og som fortryllet og lyttet til sin barndoms barnetimehelt med den myke stemmen. Og Thorbjørn

Egner holdt en festtale ingen av de tilstedeværende noensinne vil glemme og der han tok sitt utgangspunkt i sine barneår på Kampen i Oslo og der han hadde hatt tilgang til et lager med sjokolade og der hans tenner forvitret. Han førte dette videre, at han hadde mulighet til å fortelle sin historie til fremtidens tannleger og ikke minst at det var nødvendig med opplysning og forebyggende arbeid for å forhindre tannpine, som hadde vært en del av hans barndom. Og dette hadde også vært grunnlaget for hans bok Karius og Baktus, tanntrollene som hadde sine navn etter karies og bakterier, og som i første utgaven av boken fikk en mye verre skjebne enn de fikk i andre utgaven, da han måtte gi dem en sjanse til å seile rundt ute på havet og kanskje finne en annen munn å hoppe inn i. Med sin tale tok han oss inn i fantasiens og eventyrets verden, slik bare en forfatter av hans dimensjon kunne makte. Og vi fulgte ham, med blanke øyne, stillhet og oppmerksomhet og etterpå en applaus som nesten ingen ende ville ta.

Litt senere i festen var det tid for Mastodontopptog og ordensutdelinger, frem til da var det strengt hemmelig hvem som skulle dekoreres. Det lå vel i luften at Thorbjørn Egner var en kandidat, men først var det den eminente studentrepresentant Viggo Isaksen som fikk sin Ridderorden etter en omstendelig prosedyre der alle hans gode egenskaper skulle undersøkes og godkjennes før Mastodontens Ridderorden kunne overrekkes. Deretter lød Ceremonimesterens høye stemme: «Pinceter, gjør din plikt, bring oss Thorbjørn Egner kvikt». Og da han ble funnet blant «Den gemene Hob» og ført frem, måtte en Sonderermann foreta sin undersøkelse og Speilet likeså før de begge kunne melde: «Ingen Fure at sondere» og «Intet Mørkt at reflektere». Da ble det å kon-

Denne dekorasjonen; Kommandørordenen, fikk Thorbjørn Egner, da han ble utnevnt til Kommandør av Ordines equestres maiestatis Mastodontis.

statere: «Intet bliver at notere». Så måtte kandidaten knele for Storkansleren, med et sverdslag på venstre skulder ble han slått til Kommandør av Ordines equestres maiestatis Mastodontis og fikk sitt synlige bevis Kommandørordenen lagt rundt sin hals. Og så ble han av Pinceteren ført til sete i «Det Høie Ridderskab» før hele opptoget ble avsluttet i et særdeles hyggelig «Chambre Separée» med gratulasjoner og alle fikk anledning å hilse både på de dekorerte og yndige fru Annie Egner.

Dagen etter Mastodontballet hadde Aftenposten et bilde av Thorbjørn Egner med sin Kommandørorden på første side, og vi fikk i ettertid mange synlige bevis og hilsener fra Thorbjørn Egner at han følte stor og ekte glede over tannlegestudentenes honnør til ham ved deres utdeling av Kommandørordenen.

Hvis en ser på Mastodontordenens matrikkel over dekorerte fra 1920 til dags dato er Thorbjørn Egner i 1973 den tredje ikke-odontolog som er blitt tildelt Mastodontens Kommandørorden – en tilnærmet uslåelig ære. Den første var SIKO-eieren David Vogt i 1948 og direktør for Norsk Dentaldepot Finn Lønnå i 1953.

Harald Ulvestad